

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V. Szécheuyi utca 10.
a hova minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI
BOGDÁNYI MÓR.

Előfizetési felvételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 ft.
Félévre 4 " .
Negyedévre 2 " .

Egyes szám ára 16 kr.

Az Egyenlőség megjelenik minden vasárnap.

Ü r ü g y.

A függetlenségi párt bizottságot küldött ki, hogy javaslatot tegyen, a mely a párt álláspontját a zsidókérdésben jelezze. — Ennyi a száraz tény, a mely azonban azt jelenti, hogy akadt országgyűlési, magát számbavételni kívánó politikai párt, a mely zsidókérdést akar megoldani, a mely zsidókérdéssel akar foglalkozni. E jelenség nagyon komoly, mely a leg-részletesebb figyelmet érdemli meg.

A függetlenségi párt zsidókérdéssel foglalkozik, holott zsidókérdés nincs.

Az a mozgalom, a mely ez évben folytonosan izgalomban tartja a kedélyeket, nem zsidókérdés, hanem egyszerűen antiszemita heccz, a melynek célja nem egyéb, mint hogy az antiszemitizmus köpenye alatt a turbulens tömegek vezetői büntetlenül rabolhassanak, fosztogathassanak. Az a mozgalom nem zsidókérdés, hanem egyszerűen megtámadása a birtoknak, merénylet a közrend ellen, és ha ez a mozgalom a függetlenségi pártot arra indította, hogy ebből létező zsidókérdést állítson fel, akkor a függetlenségi párt hűtelen lett tradícióihoz, elárulta elveit és kockáztatta saját létét.

A függetlenségi párt nagyon szereti, ha alkalma nyílik kijelentenie, hogy ő a negyvennyolczadiki alapon áll, hogy az ő zászlójára a szabadság, egyenlőség és testvériség magasztos szavai vannak írva, szeret azonban megfelekedni ennek az alapnak, ennek a zászlónak a követelményeiről akkor, mikor a haza polgárainak egy része számára, a mely részt a többtől nem a nemzetiség, hanem egyedül a vallás választja el, külön törvényeket akar alkotni. Annál csodálatosabb e jelenség, mert a párt bevallott mestere, a negyvennyolczas eszméknek első és legilletékesebb reprezentálója, ez elveknek most is élő leghivatottabb magyarázója, Kossuth Lajos, határozottan, nyíltan, félre nem érthetőleg kijelentette, hogy zsidókérdést felállítani nemcsak egyenes megtagadása a negyvennyolczas elveknek, hanem egyuttal a leghitványabb humbug is.

Kossuthnak ezt az enuncziációját a pártnak nem szabad felednie.

És mégis a legutóbb fölmerült jelenségek oda-mutatnak, hogy a függetlenségi pártnak nemcsak több-

ségben vannak az izgága, nyugtalankodó elemek, hanem hogy zajesinálásukkal, daczára üresfejűségüknek, sarkokba szoritják a pártnak józanabb, megfontolobb, erkölcsi belértékkel bíró részét, úgy hogy most már ezek, ha nem váltak egészen antiszemitákká, de már elismernek valamit, a mit az antiszemita izgatás teremtett és ezt a valamit zsidókérdésnek mondják, hogy ez ürügy alatt bizonyos gazdasági és kulturális kérdésekben az antiszemitizmussal szolidárisan eljárni látszassanak.

Gazdasági és kulturális kérdés! Mint gazdasági kérdést tekintve, ugyan van-e a közéletnek bármely ága, a melyre vonatkozólag törvényt hoztak, olyat, a mi a zsidóra nem szólna? A leggyakoribb szemrehányástól, az uzsoráskodástól kezdve egész a vérvádig van-e egyetlen egy, a mit elkövetni zsidónak szabad volna, kereszténynek nem? Vagy abban tekintik az egyenlőséget, hogy ezentúl legyen oly törvény is, mely a zsidóra nézve kötelező, a keresztényre nem? A zsidó kérdést úgy állítani oda, mint gazdasági kérdést, nem egyéb, mint ürügy a szolidabb antiszemitáskodásra, vagyis az a félreismerhetlen törekvés a bűjtogatókkal egy kalap alatt való trafikálásra.

És miért kulturális kérdés? A zsidó magyarosodik; a zsidó a műveltségnek oly magas fokát sajátítja el, mint bármely más polgára a hazának elsajátítani képes, úgy hogy Trefort urat már szinte bosszantja a zsidókeme kulturális haladása. A zsidó a reá rótt terheket ép úgy viseli és feladatának úgy emberi, mint állampolgári tekintetben épen úgy megfelel, mint bárki más. Mi jelentősége van tehát a kulturális kifogásnak, ha nem közönséges, megvetendő humbug?

Csodálatos dolog az, hogy a függetlenségi pártnak komoly, számbavehető egyéniségei megengedhetnek a párt kebelében ily üzemeket, a melyeknek okvetlen a párt bomlását kell maguk után vonni, mert ha már léteznek ez üzemek, azoknak szabadon való nem gyakorolhatása miatt a zavargók robbantják szét a pártot, ha pedig a működés teljes szabadságát élvezik, akkor pirulás nélkül a komoly egyének nem maradhatnak a pártnak. Csodálatos az, hogy nem veszik észre, hogy magatartásuk csak biztatást nyújt azoknak, kiknél az antiszemitaság nem cél, hanem eszköz, eszköz a rab-

lásra és fosztogatásra. Ideje volna. legfőbb ideje, ha erre is gondolnának.

Kossuth Lajos, a függetlenségi párt álláspontjának megteremtője, félreérthetetlenül megjelölte, hogy a függetlenségi párt előtt, a negyvennyolczas eszmék reprezentálói előtt az elvek meghazudtolása és megtagadása nélkül nem szabad zsidókérdésnek is lennie. Gondoljon reá a függetlenségi párt, hogy mestere megtagadásával kockáztatja nemcsak erkölcsi reputációját, hanem saját létét is. Ezt pedig a párt, a valódi függetlenségi párt, nem akarhatja.

Kinek van igaza ?

Abban a harcban, mely az utóbbi hetekben a neolog és orthodox iroda közt kiütött, a magyar zsidóság szenved legtöbbet. Mert hát ez már amolyan kiüríthatatlan szokás, hogy egy zsidónak a hibájáért az egész felekezetet teszik felelőssé.

Ha egy zsidó valakinek kölcsön ad és a kölcsönt visszaköveteli, akkor azt mondják: a zsidók vérszopó uzsorások, modern skorpiók stb.

Ha egy zsidó fellobbanó, heves vérű, akkor nyomban ráfognak a zsidókra, hogy tulságosan érzékenyek stb.

Ha egy zsidó a fenytő törvényszék elé kerül, akkor világos, hogy a zsidók mind gazemberek stb.

Most, hogy a két iroda egymással hajba kapott, ott van az antiszemitizmus, mely vigyorogva hazudja: a zsidók összeszesztek.

Nem igaz! mert a magyar zsidók hitrokonai érzelméi egymás irányában nem változtak: sokkal mélyebb gyökeret vertek, semmiut őket „emlékiratokkal“

megsemmisíteni lehetne. A mi a magyar zsidóság kebelében most történik, nem marakodás, hanem vajudas, egy közös cél felé törekvés, és ha differenzia felmerülne is, ez bizonyára nem a célra, hanem csak az eszközökre vonatkozhatnék.

Ténynek ugyan tény, hogy a központi iroda az orth. közvetítő irodával szemben ellenséges álláspontot foglalt el, de az irodák nem képviselik a magyar zsidóságot. A központi iroda egy fikció jog és alap nélkül, egy a magyar zsidóság felekezeti indifferentizmusára épített légvár, mely abban a perczen rombadül, mikor a magyar zsidóság tétlenségéből felocsudva látni akarja, hogy az ő nevében mit csinálnak.

Mi, kik — büszkeséggel mondjuk — a zsidó magyarok érzelmeit nem egyszer hiven tolmácsoltuk, mi, kik létünket egyedül a magyar zsidóság bizalmának köszönhetjük, bátran állithatjuk, hogy mindaz, a mit az irodák a legutóbbi hetekben elkövettek, nem találkozik a magyar zsidóság rokonszenvével, mert a magyar zsidóság békét akar és nem vizályt, rendezett felekezeti és községi viszonyokat és nem meddő harcot a hajtincs és a kaftán miatt.

A kétféle zsidó felekezetről szóló tan az irodák találmánya. Nincs neolog és nincs orthodox zsidó, hanem igenis vannak zsidók, kik szigoruban, és vannak, kik könnyebben veszik a szertartásos külsőségeket. A különbség lehet egyéni, de semmi esetre sem felekezeti.

Mert ha tény az, hogy tágabb vagy szűkebb felfogása a szertartásnak a külön felekezetnek adja meg a jogcímet, akkor nem csak neologok, orthodoxok, statusquók, st. qu. antek és chassidimok képeznek külön vallásfelekezetet, hanem biztosíthatjuk az orthodoxokat, hogy akkor rövid pár év alatt még 10, esetleg 15 felekezet keletkezik.

Összetéveszteni a hit lényegét az egyes individu-

TÁRCSA.

Felekezeti élet Amerikában.

— Az Egyenlőség eredeti tárczája. —

Az amerikai kulturéletnek egyik legnevezetesebb jelensége, hogy abban a nagy országban, hol az alkotmány egyenlő szabadságban részesít minden vallásfelekezetet — még a pogányt is — a különféle hitvallások követői sokkal vallásosabbak, mintsem ezt Európában hinnék róluk. A valláshoz való ama nagymérvű ragaszkodást, melylyel Amerikában utonutfélen találkozni lehet, a nálunk uralkodó felfogások szerint talán pietisztikusnak vagy bigottnak lehetne nevezni. Erre nézve legjobb bizonyosságul szolgálnak azok a khinai bálványtemplomok, melyek közül néhány a város központjában található. A mennyei birodalomnak Amerikában lakó alattvalói között a khinai sátoros ünnepeken teljesen szünetel a munka. A khinaiak nagy számmal összegyülekeznek a sajtáságos diszitési imaházakban, melyek gyakran keresztény templomok vagy zsinagógák tőzsomszédságában vannak. És míg az utóbbiakban az új- és ó testamentom hivei ájtatoskodnak, addig a mennyei birodalom fiai térdet hajtanak Buddha szobra előtt, mely különféle alakokban disziti templomuk oldalfalait.

A legnagyobb türelmesség uralkodik minden hitfelekezettel szemközt. Mióta alapelv gyanánt kimondták, hogy az Egyesült Államokban egyház és államnak semmi köze egymáshoz és a hogy a vallási szertartások szabad gyakorlása, a mennyiben bele nem ütközik az állam törvényeibe, szabadon meg van engedve, azóta az egyes felekezetek terjedése

olyan lendületet vett, a milyen Európában Luther és Kalvin ideje óta nem volt. Az Egyesült Államok történetében előfordul ugyan a Mormon hitfelekezet üldözése. Ez a vallás megengedi hiveinek a soknejűséget, míg a köztársaság alap-törvényeiben nem volt intézkedés a poligámia ellen. Midőn tehát az Unio egyes államai a közerkölcsiség érdekében törvényeket kezdtek hozni a soknejűség ellen, akkor a mormonok — irtózatos bajok és küzdelmek között 1848-ban kivándoroltak a nagy Sóstónak az Egyesült Államok legnyugotibb határszélén fekvő, addig lakatlan vidékére, hol rövid idő alatt virágzó gyarmatokat alapítottak. Az indiánok gyakran rájuk támadtak, s így az új hit követői kénytelenek voltak, valóságos kereszties hadjáratokat vezetni a vad népek ellen. Sokan közülök vértanuhalállal multak ki hitökért, mely a soknejűségtől eltekintve, nem sokban különbözik a civilizált népek vallásaitól. Mikor leküzdtek volt minden akadályt és mikor a legszebb virágzást érte el új hazájuk emelkedése és vallásfelekezetük gyakorlása, akkor rendezték községi állapotaikat, független területet alkotva az Egyesült Államok fenhatósága alatt. Az új terület neve: „Utah-Territory.“ Meg van neki saját törvényhozása és népképvisellete, mely — miután a mormonok ezen a területen többségben vannak — törvényileg megengedi a soknejűséget.

Látjuk tehát, hogy daczára annak, hogy Amerikában egyház és állam teljesen el vannak választva egymástól, mégis kezet fog vallás és törvényhozással, ahol arról van szó, hogy biztosítsák szabadságát egy vallásfelekezetnek, habár ez a mi modern fogalmaink szerint erkölcstelen tételeket tartalmaz is.

Magától értetődik, hogy ilyen körülmények között az amerikai viszonyokra nem illik az a nézet, hogy épen a vallásszabadság és türelmesség következtében lassankint el kell

mok szűkebb vagy tágabb lelkiismereti meggyőződésével, egyszerűen non sens.

Mert hisz akkor p. o. a kath vallás eloszlanék szintén számtalan felekezetre. Külön felekezetet képezne, a ki naponta jár templomba, egy másikat, aki csak minden ünnepen, egy harmadikat, a ki évenként egyszer, és egy negyediket, a ki egyszer sem megy a templomba; de lehetne aztán továbbá külön felekezetet alkotni azokból, a kik minden bűjtöt megtartanak és olyanokból, kik egyet sem tartanak stb.

Az orthodox közvetítő iroda által a miniszternek átnyújtott memorandum ezeket az állapotokat akarja teremteni. De szerencsére az orthodox iroda emlékirata is csak egyénileg tolmácsolja hő vágyait az összeség megbizása nélkül. Az orthodox zsidók nem akarják a zsidófelekezet ketté osztását, ők nagyon jól tudják, hogy vallási konzervativizmusok megfér a modern kor igényei mellett. Szörnyű rossz híruk van az igaz, de ők jobbak híruknél. Az antiszemitákkal egy huron pendülő léha tömeg minden orthodoxban mumust lát; jóllehet orthodox és neolog zsidó közt dogmai különbség nincsen. A mi a kulturális haladást illeti, ennek minden zsidó, legyen az akár neolog, akár orthodox, egyaránt hódol. Az orthodoxok legnagyobb része nem csatlakozik a közvetítő iroda által elfoglalt állásponthez és inkább közelednek olyan akcióhoz, mely a vallási dolgok érintetlen hagyása mellett egyedül a felekezeti autonómiát és a községi viszonyok rendezését tűzte zászlajára.

Meg kell próbálni.

Tapintatos és mindenkinek lelkiismereti meggyőződését tiszteletben tartó eljárás a kívánt e g y e s í t é s h e z vezethetne. De erre, fájdalom, az irodák nem gondolnak. Az egyik neolog, a másik orthodox üdvösséget akar, de egynék sem jut eszébe, hogy a magyar zsidóság érdeke mit kíván.

tünniök maguknak az egyes vallásfelekezeteknek. Sőt ellenkezőleg; Amerikában olyan vallásosság uralkodik, mely épen csak a korlátlan vallásszabadság segítségével erősödhetett meg és annak természetes kifolyása volt az, hogy a hitfelekezetek különféle szektákra oszlottak, melyek mai napság már tekintélyes számot képviselnek.

A zsidó vallásra sem maradhatott hatás nélkül a vallás legszabadabb gyakorlásának szétforgácsoló befolyása. Az amerikai rabbinusok közül sokan, köztük a legkiválóbb férfiak, felismerték annak szükséges voltát, hogy a zsidó vallás alapelveit — az ó-testamentumban foglalt tételek megváltoztatása nélkül — a meglévő viszonyokhoz alkalmazzák. E szerint különféle szekták keletkeztek úgy a szefardim, valamint az Amerikába több mint 100 év óta bevándorolt portugál zsidók között, másrészt az askenezim között is. Ezek reformált, neolog és orthodox vallásszövetkezetekre oszlottak. A tagoknak tetszés szerinti száma alakít egy hitközséget, mely megfelelően fizeti hivatalnokait, kölcsönös megegyezés alapján rendezi az isteniszteletet és idővel — ha megvannak a szükséges pénzbeli és egyéb kellékek — hozzálát egy zsinagóga építéséhez, mely célra nem egyedül a zsidók, hanem más hitfelekezetek követői is hozzájárulnak nagyobb pénzádományokkal.

New-York városának jelenleg mintegy 1,200,000 lakója van. Ezek között megbizható értesülés szerint — miután a népszámlálásnál a lakosságot felekezet szerint nem szokás feltüntetni — körülbelül 80—100,000 a zsidó. E mindenesetre tekintélyes szám 35—40 hitközségre oszlik, melyek között első — mint legrégebb — a portugál hitközség, melyet körülbelül 100 évvel ezelőtt alapítottak. E hitközség tagjai annyira összeolvadtak az amerikai lakossággal, hogy nehéz

A vallásügyi miniszter, ki első sorban hivatva volna e béka-egérharcz folytatásának végét venni, ellenkezőleg szítja az által, hogy az orthodoxok memorandumát a központi irodának „főlvizsgálat” végett átadta. Erre majd a központi iroda válaszol és miként már előre jelezhetjük, irgalmatlanul fogja lehurítani az orthodoxokat, a mit ezek természetesen viszsatorlás nélkül nem hagyandnak, és aztán hogy mi fog történni, azt jobb el sem mondani.

Kinek van igaza e harcban? Nehéz azt megmondani. Mind a két iroda hibát követett el és a miniszter a legnagyobbat. Az egyik jogbitorlása által, a másik minden tranzakciót perhorreszkáló merev opposíciója által, de a legsúlyosabb vád terheli Trefort urat, a ki az ellentéteket provokálja, s a helyett, hogy meghallgatná a magyar zsidók összességét, az irodák telefonjai által értesül a zsidóság felekezeti életéről.

És erre aztán szintén rámondják, hogy a zsidók okai mindennek, pedig maga a zsidóság talán legjobban kárhóztatja ezt az istentelen pártoskodást.

Az orthodox zsidók emlékirata.

Az orthodox zsidók küldöttsége e héten emlékiratot nyújtott át a vallásminiszternek. A küldöttséget, melynek tagjai Könyg Adolf (Györszigetről), Fischer Márk (Zentáról), Weiss Salamon (B. Gyarmatról) és Trebits M. (Budapestről) urak voltak, Reich Ignác irodai elnök vezette. A miniszter urnak válaszát mult számunkban már alkalmunk volt említeni. Itt közöljük az emlékirat lényeges tartalmát:

Kegyelmes Urunk! A kongresszisták által benyújtott emlékiratban szabadelvűség, kulturtörekvések és hazafiság állítatnak oda, mint vezéreszmék, melyek a kongresszisták előtt lebegnek. Hogy mindezt velünk szemben hogyan kívánják érvényesíteni: valóban érthetetlen. Tudják ők jól és ha nem, vegyék tudomásul, hogy az orthodox zsidóság hazaszeretet tekintetében nem áll mögötte senkinek, és a meny-

dolog a portugál zsidót megkülönböztetni a benszültött yankeetól. Hasonlólag a hollandiai szefardimokhoz, az Amerikába kivándorolt spanyol zsidók is azon voltak, hogy új honukban minél előbb asszimilálódjanak, úgy hogy ma már majdnem mindnyáján csak angolul beszélnek. Ellenben féltékenyen és meleg ragaszkodással megőrizték vallásukat. A szombat szentségének szigorú megtartása és a biblia tételeinek hű követése kitüntetik őket még az oroszországi zsidók felett is, míg hitfelekezeteknek erkölcsi felfogása megfelelő reformok következtében ment bárminő tévhittől. Hitközségük mintegy 100 év óta áll fenn és New-York legvagyonosabb testületeinek egyike. A hitközség vagyonát 2—3.000,000 dollárra becsülik, beleértve a diszes zsinagógát, melynek telke és épülete egyedül 500,000 dollár értéket képvisel. Oly jól állanak a portugál hitközség pénzbeli viszonyai, hogy a hitközség visszautasította a városnak ajánlatát, melyben ez 200,000 dollárt ígér neki egy a város közepén fekvő kis telekdarabért. E telken van a hitközség temetője, mely akkor keletkezett ott, mikor New-York még kis város volt. A visszautasítást azzal indokolták, hogy a hitközség vallástételei szerint a halottak nyugalma nem szabad megzavarni, hogy ebbe a hitközség soha bele nem egyezhetik. Említésre méltó, hogy a portugál hitközség pénztárnoka születésére nézve magyar; neve: Wallach Antal s már néhány év óta viseli fentemlített hivatalát.

A new-yorki zsidók között vannak ugynevezett reformált zsidók is. Több hitközségük van, mindegyik szép számú taggal. Rituálójuk saját alapszabályaik szerint van hitközségenként külön-külön megállapítva. Leginkább abban különböznek a régi ritus követőitől, hogy a szombat helyett a vasárnapot ünneplik, földetlen fővel és angol nyelven imádkoznak még

nyiben az állam hivatalos nyelvének bírása és használata is veendő a hazafiság kriteriumaként: úgy bátran rámutathatunk arra, hogy német és szláv ajku helyiségekben levő orthodox zsidó hitközségek is ma már hivatalosan a magyar nyelvet használják és terjesztik.

Mi nem arrogálunk magunknak speciális zsidó hazafiságot, sem nem kívánjuk, hogy a mi hazafiságunk magasabb taxáltassék, mint másoké, de viszont nem engedhetjük meg, hogy hazafiságunk őszintesége még csak kérdés tárgyát is képezze.

Szintugy tiltakozunk azon inszinuáció ellen, hogy az orthodox zsidóság exkluzív lenne. A mi népiskoláinkra nézve nem léteznek excecpcionális határozmányok, mi egészben alkalmazzuk az 1868. évi XXXVIII. t. cz. et, a mint a legfelsőbb helyen szentesített orth. országos szervező szabályzat 21. §-ában meg van állapítva. Mi általában véve a közös iskolák intézményének vagyunk barátai, pártolói, mit exkluzivitásnak tekinteni alig lehet.

A mi pedig az ellenfeleink által hangoztatott liberálizmust illeti, ezen hangoztatás valóságos ténykedéseikkel és törekvéseikkel épen nem áll összhangzásban. Épen ők azok, a kik lépten-nyomon utunkat állják, a kik minket kulturális intézményeink fejlesztésében folyton akadályozni akarnak, a kik nem törődve az ember legszentebb érzelmeivel, a lelkiismereti szabadsággal, erőnek erejével egyesíteni akarják azokat, a kik áthidalhatatlan ellentétek folytán soha üdvös egységet nem képezhetnek.

Mi ilyen eljárást velük szemben soha nem tanusítottunk. Mi hagyományos alapon állunk, ők elhagyták ezen alapot és mégis mi az ő paritásukat és abbéli jogukat, hogy intézményeiket úgy rendezzék be, amint ők óhajtkák: soha meg nem támadtuk.

A hitfelekezeti ágathidalhatlanul ellentétben levők álmilag kényszerítettessenek egységet képezni, azok, kik a véletlen folytán egy territoriumon laknak, kényszerítettessenek egységes hitközséget alkotni, az anyagi és gazdasági tekintetek legyenek mérvalók ott, hol vallási meggyőződésben ellentétek vannak. Így óhajtanák ellenfeleink, a kongresszisták.

Ugy de, lehetséges-e, hogy egységes rabbinátus-iskola és egyéb egységes oly institúció, melyek a zsidó hitközség kriteriumaként tekintendők, kérdjük, lehetséges-e, hogy ezek a mindkét külön felekezet vallási követelményeinek megfelelőjenek?

a zsinagógában is és teljesen eltörölték a nagy ünnepekhez a talmud által hozzácsatolt második ünnepnapot. *Vallásgyakorlatuk módja mindazonáltal a bibliai hagyomány alapján rendszerbe van öntve, mely rendszer a rabbik változó felfogása szerint a különböző hitközségekben szintén különböző.* A vallási türelmesség egy szép példáját adta a minap a st. louis-i „*Gates of Hope*” („a reménység kapui”) című hitközség, melynek vezetője dr. *Sonnenschein* rabbi, a legújabban meghalt kanizsai főrabbinak, *Fassel B. Hirsch*-nek veje. A hitközség ugyanis nagyérdemű rabbijának indítványára elhatározta, hogy zsinagógáját istenitisztelet tartása végett ingyen átengedi egy protestáns hitközségnek, melynek leégett a temploma. Mikor azután beállott annak a szükségessége, hogy a zsidók, kik szintén vasárnap tartják istenitiszteletüket, ezt délutánra tegyék át, erre is egyhangulag megadták a beleegyezést. A protestánsok azonban nem akarták elfogadni ezt az áldozatot, és azt indítványozták, hogy együtt tartsák meg istenitiszteletüket. Miután ebbe is beleegyeztek mindkét oldalról, akkor úgy a zsidó, mint a protestáns szertartásból kihagytak mindent, a mi az istenitisztelet egységes lefolyását megzavarhatta volna és csakugyan közös volt az istenitisztelet a zsinagógában egészen addig, míg a leégett templom újra felépült,

A zsidóság neolog irányának — ezt közép-európai értelemben véve — Amerikában és különösen New-Yorkban legtöbb hive van épen a mi földieink között; továbbá a Németországból és Csehországból bevándorolt zsidók között. Az ehhez az irányhoz tartozó hitközségek rabbinusai szintén többnyire földieink; csak dr. *Hübsch*, dr. *Koehler*, dr. *Brown*, dr. *Meissner* és dr. *Wise* urakat emlíjük fel közülök. Szertartásaik csak igen kevésben különböznek az európai neolo-

Különös színben tűnt fel elő a kongresszisták liberálizmusát a már jelzett emlékirat azon része is, melyben panaszképen felhozzák, hogy számos kerület magukat hatóságuknak alá nem vetette, miért is nem állván módjukban kényszereszközöket használni, azon vidékeken intenzíve működniök nem volt lehetséges.

Tehát nem a vallási irányzat és a meggyőződés azonosága legyen mérvadó, hanem kényszereszközök alkalmaztasának, és pedig az egyik felekezet hatósága részéről egy másik felekezet hiveivel szemben! Valóban reakcionárius szellemről tanuskodik, ha szabad hazánkban ilyen kényszereszközökről csak beszélni is lehet.

A kongresszisták emlékiratukban kiemelik azt is, hogy fennállásuk óta mily nagy tev. kénységük eredménye és mennyivel többet érhetek volna el, ha az orthodoxok is az ő hatóságuk alatt állának. Ebből aztán dedukálják a hozzájuk való csatlakozásra a jogi indokot és hogy ebbeli eljárásukat plauzibilissé tegyék azok előtt, kik zsidó felekezeti viszonyokba eléggé beavatva nincsenek, külön zsinagógákat helyeznek az orthodoxoknak kilátásba.

Ugy de képzelhető-e az, hogy két hitvallás hivei egy és ugyanazon lelkesedéshez tartozzanak, egy és ugyanazon szószéket, felekezeti iskolát, esetleg hittanodát együttesen használjanak, szóval egy hitközséget képezzenek?

Az orthodoxok kényszerítettessenek a neologokhoz való csatlakozásra, hogy a neologok vallási téren saját felekezeti institúcióikat az orthodoxok anyagi hozzájárulása által jobban kultiválhassák. Mi kényszerítettessünk oly institúciók fentartásához hozzájárulni, melyeknek igénybevétele vallásilag nincs megengedve, melyek mindannak negálását involválják, a mi előttünk a legszentebb és melyekhez hozzájárulni nekünk hittörvényileg tiltva van.

Hogy lehet mindezeknél fogva hitközségi, vagy felekezeti egységről beszélni? Ők rabbi-szemináriumot állítottak fel, mely, mint azt már több alkalmakkor konstatáltuk, a zsidó hitvallás sarkalatos alapelveivel ellentétben van, és melyből kikerülendő rabbik vallási összes funkcióit igénybe venni hitvallásilag szigoruan tiltva van.

Vádat emelnek ellenünk, hogy mi visszamaradtunk vagyunk, hogy a korral nem haladunk. Hitvallási tekintetben igen is nem ismerünk újítást, sokkal becsesebb, drágább előttünk hitvallásunk sok ezer éves multtal bíró alapja, hogy arról csak egy hajszálnyira is letérjünk. Azonban a szociális

gokéitől; ők még a héber nyelvet használják. Az iskolákbeli vallástaniást az Amerikában általános divó szokás szerint a rabbinusok végzik szombaton délután a szombati iskolákban angol és héber nyelven.

A legszélsőbb *orthodox* irány követői is — nem háborgatva konfesszionális viszályoktól — folytonos emelkedésnek és felvirágzásnak örvidenek. E felekezet követői többnyire keleteurópai származásnak; szertartásaikat a változatlan, ősrégi forma szerint végezik a Hudson-parti világvárosban. Zsinagógaikkal kapcsolatban számos ingyenes iskolák vannak a talmud és világi tanszakok oktatására. Nevezetes az körülmény, hogy ezek a hitközségek többnyire tagjaiknak származási helye szerint csoportosulnak. A *krakói*, *lebergi*, *szadagórai*, *varsói*, *kalischi*, *mariampóli*, *vilnai*, *odesszai* és *moszkvai* hitközségek többnyire e városokból származó tagokból állanak, mely beosztásnak még a közéletbeli forgalomra is jótékony hatása van.

E négy kategóriába sorozható valamennyi amerikai és new-yorki zsidó. Daczára annak, hogy vallási kötelességeiket ilyen különféle módokon teljesítik, az amerikai zsidókat soha sem bántotta a vallási vagy fajgyűlölet átka. Néhány gyenge kísérlet, mely többnyire Európából kivándorolt antiszemitáktól és egyéb kétes existenciáktól eredt, kik ebből keresetet akartak maguknak esinálni, hajótörést szenvedett az amerikai nép józanságán. Az amerikaiakat joggal nevezhetni a föld legtürelmesebb népének, melynek igazságérzete teljesen lehetlenné teszi az egyes hitfelekezetek között uralkodó békés egyetértésnek megzavarását.

életben igenis számolunk a kor követelményeivel. A mit hitközségeink a népiskolák érdekében áldoznak, mennyire javult csak egy évtized óta az orthodox zsidó oktatásügy: ezt fölösleges volna Nagyméltóságod, mint közoktatási miniszter előtt különösen hangsúlyoznunk.

Ha mégis itt-ott mulasztások történnek, mint ez más felekezeteknél is előfordulhat, ott van az 1868. évi XXXVIII. tcz. Vannak hatósági közegek, melyek hivatva vannak ezen törvényt végrehajtani és nincsen szükség a kongresszisták rekriminációira, hogy netán létező hiányok, bajok kellő módon pótoltsanak, orvosoltassanak. Rámutatnak ők Magyarországon északi megyéire, kiemelve, hogy ezen megyékben levő orthodox zsidók a kulturában hátramaradtak. Ezen megyék zsidó lakosai azonban soha nem zárkóztak el környezetük szellemi irányzatától és csak akkor lehetne ellenük vádat emelni, ha az ottan lakó más vallású polgárok előre haladottabbak volnának náluknál. Valamint lehetetlen Magyarország miveltégi fokát általában az északi megyék miveltégi állapotáról megismerni: ép oly lehetetlen az orthodox zsidóság összeségét, az azon megyékben lakók szerint megítélni.

A kongresszisták felemlítik emlékiratukban a zsidó anyakönyvvezetést is.

A leghatározottabban tiltakozunk az ellen, hogy az anyakönyvek vezetésénél netán itt-ott előforduló hiányok vagy mulasztások ódiúmat az orthodoxokra hárítsák.

Az orthodoxok anyakönyvei, mint erről Nagyméltóságodnak hivatalosan méltóztatik tudomással birni, általában kifogástalanok. Hogy elvéve itt-ott mulasztás, vagy rendetlenség előadta magát, a mi, hogy volna rá eset, nincsen tudomásunk, de lehetséges hogy volt, ezt egy egész hitfelekezetnek hibául betudni, tőlük nem loyális, nem korrekt eljárás.

Rendetlenségek fordulnak elő más felekezetek anyakönyvvezetésénél is. És arra való a törvények, hogy azok értelmében járjanak el olyanok ellen, a kik a törvény ellen vétettek. És ha netán az anyakönyvvezetést illetőleg szigorubb intézkedések behozatala czéloztatik, az ellen nekünk legkisebb ellenvetésünk sem lehet, ha ezek nem birnak specialitási jelleggel.

A mi a kongresszisták azon megjegyzéseit illeti, hogy kilépések okozta fluktuációk folytán az anyakönyvek rendszeres vezetése megnehezítették, ugy ez annál kevésbé állhat, mivel a politikai hatóság ellenőrzésében erre nézve kellő óvszerről van gondoskodva. Különböztetve mindaddig, míg az összes felekezetekre nézve a központosított állami anyakönyvvezetés nincsen behozva, addig egyik kerületnél sem kerülhetők ki az anyakönyvi fluktuációk.

A helyzethez.

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Midőn mult hó 23-án szerény cikkemet a nyilvánosságra bocsátottam, tudomásom még nem volt a kongresszusi kerületi elnökök által a nagyméltóságú vallás és közoktatási miniszter urnak átnyújtott emlékiratról, és megvallom, hogy azon időben azzal a kellemes reménnyel kecsegtettem magamat, hogy szerény nézetem termékeny talajra találand, és el nem hangzik a pusztában.

A láthatáron nem látszott felhő, a pártoskodás zaja elnémult és azt hittem, hogy a két párt vezérférfiai örömmel fogják a nyújtott testvéri kezet elfogadni. S ime mly kiábrándulás!

Az izr. központi iroda emlékiratot nyújtott át a vallás és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságának, a hazai zsidóság hitközségeinek egységét elérése czéljából, de mikor e szép czél megvalósításához fogott, oly érvekkel élt, melyek által az ellenpártot (az orthodoxokat) mint bűnbakot állítja oda mindazon hamis vádakért, melyekkel a zsidóságot terhelik.

Tapintatos és igazságos volt-e ez az eljárás? Alig hiszem, mert ezen időben szükségünk nem volt a lecsillapult kedélyek felfröngésére.

Az iroda tapintatlan eljárása nézetem szerint meg nem bocsátható, mert neki nem ellenségeskedéssel kellett volna megindítania az egyeztetést és felidézni az orthodoxok által az utolsó napokban a vallásügyi miniszternek átnyújtott ellenemlékiratot, mely mint villám csapott a hazai zsidóság békéjébe.

Kik azon férfiak, kik oly merészek oly könnyelműen megzavarni a magyar zsidóság felekezeti békéjét? Kikől nyertek felhatalmazást ily értelemben nyilatkozni? Én meg vagyok győződve, hogy ezzel a magyar zsidóság nem bizta volna meg az irodákat soha, mert ez emlékiratok merényletek az összes zsidóság ellen.

Hazánkban a hitközségek legnagyobb része, meggyőződve a pártoskodás veszélyes hatásáról, sem az egyik, sem a másik párt káros irányát nem oszthatván, azon álláspontot tartották meg, mely mellett, nézetem szerint, a béke megőrvható vala, és melyeket a statusquo hitközségek név alatt ismerünk.

A hazai zsidóságnak békére van szüksége, megunta már az örökös ellenségeskedést, megunta a civakodást, mely testvér és testvér közt az irodák által tápláltatik. Hallgassa meg a magyar közoktatási és vallásügyi miniszter a zsidóságot, és pedig azon férfiakat, kiket sem önérdék, sem párt szempont nem vezérel és meg fog győződni, hogy egyszer és mindenkorra véget kell vetni a most fenálló két irodának, és fel kell oldani a hazai zsidóságot az irodai izgatások alól, melyek minden jobb mozgalmat meghiusítanak.

Első cikkem, hozzám érkezett több nyilatkozatok szerint, visszhangra talált, és felkérem tisztelt barátaimat és elvtársaimat fáradhatlanul a szent ügy érdekében oda hatni, hogy az ujonnan fellobogó pártviszály megsemmisíttessék és szükség esetén gyülekezzenek mindazok, kik felekezetünk békéjét szívükön hordják, az ország központjába, hogy az újabb eseményekkel járó veszélyeket elhárítsák és valami kibékeltetési expedienst találjanak, különben martalékaik leszünk azoknak, kiket nem a zsidóság érdeke, hanem csak szereplési viszketeg vezérel.

Reiser László.

*

M i s k o l c z. január hó 23.

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Midőn szerencsém van arról értesíteni, hogy a mai postával elküldtem a „Borsod-miskolci Közlöny“ legutóbbi számát, legyen szabad a tekintetes szerkesztőség becses figyelmét az említett lap vezércikkében előforduló, a prágai főrabbi Hirsch M. itteni sógorához intézett levelére fordítani. Ebből újból meg tetszik győződni, mire képes némely lap votemedni. A „Pesti Napló“ f. hó 10-én kiadott esti lapjában oly ferdén adta elő a prágai főrabbinak Dr. Haynald bibornok érsekhez intézett válaszában tartalmát, hogy sokan olyképen értelmezték Hirsch főrabbi levelét, mintha hivatlanul beavatkozott volna a házassági törvény elleni agitációba. Sőt maga Píza Kálmán miniszterelnök ur is felült a P. Naplónak, mert a „Nemzet“ utólagos magyarázata szerint, a miniszterelnöknek a főrendiházban az orth. rabbik elleni támadása a prágai orth. főrabbi ellen volt irányozva.

A prágai rabbi levele magánjellegű volt és csupán tudományos és nem agitatórius czélokra iratott, mert különben nagyon nehéz volna elképzelni, hogy egy Magyarországon létrejött házassági törvény „a prágai orth. főrabbi omnipotenciáját fenyegeti,“ midőn köztudomás szerint Prágában a szükségbeli civilházasság már évek óta napirenden van. Tekintetes Szerkesztőség! El nem mulaszthatom ez alkalommal felemlíteni, miszerint a becses lapja 3-ik számában „A konzervatívek akciója“ és az „Arról a bizonyos emlékiratról“ feliratu és egy nézetet kifejező cikkeket, az azokban kifejtett nézeteket osztom. Osztom azokat annyival inkább, mivel sok évi tapasztalataim, fájdalom, alkalmat nyújtottak alaposan meggyőződni a zsidó hitközségi viszonyok szomorú sorsáról, miről Dr. Schnitzer Armin komáromi rabbi a „Nemzet“ f. hó 21-én kiadott reggeli számában olyan hü képet nyújtott. „A magyarországi zsidóközségek ügye“ című nagyszabású és hatásos közleményében a leghűbb és minden tulzástól ment, találóan jellemezte ezen tarthatlan állapotokat és az orvoslásukra szolgáló eszközöket ugy az „Egyenlőség“ fentemlített két cikke, mint a komáromi rabbi feltűnő egyöntetűséggel kijelölik.

Nem is lehet a helyzet javulását remélni, míg a vallás és közoktatási miniszter mindkét egymással szüntelenül tusa-kodó irodát — melyek már régen, a szervezeti alapszabályok szerint nem képviselik a magyarhoni zsidóságot — nem mellőzi és inkább meghallgatja az ország különböző vidékeiről meghívandó bizalmi férfiaknak 16 évi tapasztalatokból meritett véleményük meghallgatása végett, vagy pedig — mint azt Dr. Schnitzer ur helyesen indítványozza — álljon valamely lelkes férfiú vagy hitközség az ügy érdekében egy korszerű mozgalom élére és hívja fel az ország izr. hitközségeit egy

értekezletre, a hova a községek bizalmi férfiakat elküldenék. Ez értekezlet nem gravitálva sem egyik, sem másik iroda felé és semmi mellékérdéktől nem vezettetve, igaz színében tüntetné fel a kormány előtt az örökös czivódást megunt zsidóságnak hitfelekezeti sérelmeit és hazafias érzelmeit.

Borsodi.

Egy zsidó asszony levele.

A Fővárosi Lapok január 19. száma „Egy magyar nő“ aláírással levelet közölt, melyben annyi férfias erő, éles logika és egészséges világnézet nyilvánul, hogy az ügynek szolgálatot vélünk tenni, ha a levél egy részét itt közöljük, annál is inkább, mert nagyon sokat tanulhatnak belőle főleg az antiszemiták, kik a házassági törvényjavaslat bukását rendkívüli diadalnak tekintik.

A levél a bevezető sorok mellőzésével ekkép hangzik:

Abban az áramlatban, mely már két év óta nagyon felzavarta a társadalmat, ez a kis törvényjavaslat, melyből a főrendiházban oly nagy dolgot csináltak, bizony csak vékony vizecske lett volna a mi malmunkra. Ezért nem vártunk tőle valami sokat és ezért nem csüggedtünk el valami nagyon, midőn egymás után kétszer is megbukott. Meg aztán nem is lehet tagadni — mit nem dicsekvésből mondok — hogy ma még a politikai ügyek iránti érdeklődés nem oly általános mi nálunk, s valamint férjeinket, úgy minket is, főképp a magunk ügye, dolga foglal el.

Csalódnak, a kik egy-két kirívó példát látva, azt hiszik, hogy a hány gazdag zsidó mama van, mind azt lesi, várja szalonjában, hogy ősi nevű lovagok kopogtassanak be hozzájuk kérés nélkül, s megannyi tündérkirályfik gyanánt röptessék el az ő szegény gazdag hamupipókéiket. Hiszen ha itt-ott támadt is ilyen vágy, a példák és tények tanulsága ma már nagyon elriaszthatta azt. Az eset rendesen csak az volt, hogy a vagyont veszített czimer kereste föl a czimer nélkül szerzett, vagy új czimerű nagy vagyont, hogy kicseréljék egymással azt, a minnek hiánya nyomta őket. De a számítás többnyire hibásnak bizonyult. A mit sok pénzért vettek meg, az csak egy kellemetlen helyzet volt. Elszakadtak a körtől, melyben növekedtek, a nélkül, hogy bejutottak volna abba, a hová vágytak. S most lebegnek „zwischen Himmel und Erde.“ Bocsánat: ma még hazánkban magyar zsidó és magyar mágus nem igen tud ellenni német szó nélkül — ez egyben egyik.

A zsidó, legnagyobb ellenségei is elismerik, számító, praktikus nép. Annyi század lefolyása alatt volt módja és oka, megtanulni az életbölcseletet. A házasság kötésénél is szeret számolást csinálni. Ez egy kicsit fagyos, s nem is lehet tagadni, hogy nálunk a szerelem nem oly nagy hatalom a házasságok kötésében, — bár a parthie-vadászat más körökben is kezdi már háttérbe szorítani a nyilas istenke uralmát; — de az is igaz, hogy elszakadás, válás nincs nálunk annyi, mert az ugynevezett okos házasságokban az ész azon van, hogy a kellemetlenségeket elhárítsa. Bevallom, hogy én is, noha nagyon szeretem a költőket olvasni s nemes érzéseknek hódolok legörömeztobb, mint anyja egy kissé szintén számító leszek s már is kombinálgatok, pedig ma még az én legnagyobbik kicsinyem is az elemi iskolában szavalgatja az „Anyám tyukja“-t. Meglehet, hogy mire felnő, melegebb lesz, mint ma, a társadalom levegője, de akármilyen lesz, úgy gondolom, hogy boldog csak akkor lehet, ha tüzhelyén becsülni fogják s nem csupán türik a vagyonaért. Gyerekeinkből mi is önérzetes nőket akarunk nevelni, nem pedig regényhősnőket. Azt óhajtjuk, hogy boldogul éljenek otthon s ne a nyilvánosság piacán hirczolják meg magánéletük dolgait. Szívem sugván, miért ne mondanám ki, hogy nekünk nincs is okunk a magunk körebeli apákkal és férjekkel elégedetlenségnek lenni. A világ nézheti őket csupán prózai pénzcsináló gépeknek, mi tudjuk, hogy van szívök, lelkiismeretök irántunk s azért fáradság folyvást, hogy nejeik és gyermekeik jólétét biztosítsák. Hozományukat teljességgel nem pocskékolják el, hanem rendesen szaporítják. Fáradság, dolguk után látnak. Az antiszemiták azt mondják: csalnak. Nos hát a tömérdek kereskedő közt csalhat bizony sok, nem tagadom; de ez nem a felekezettől, hanem a foglalkozásokból és körülményekből sarjadt hiba. Merkurt nem a zsidók tették a kereskedés és egyszersmind a csenés istenévét, s az Olympus e prózai istene bizonyosság a mellett, hogy az eszményies Görögországban is

sokszor fordult elő egy kalap alatt üzlet és csalfaság. De úgy látom, úgy tapasztalom, hogy legélelmesebb emberek is, mentül inkább bele jutnak a társadalom finomító szokásai közé, annál feddhetetlenebbül kívánnak élni. A pária lelke nem lehet hófehér. Azt mondani, hogy minden vagyoniassá lett zsidó lelketlen uzsorás, csak oly igazságtalanság, mint állítani, hogy valamennyi gentry könnyelműen pocskékolja vagyonaát, holott magában a mi megyénkben is mennyi okos földbirtokos nemes tartja teljes rendben a maga szénáját. Higgye meg az olvasó, hogy a mi embereink sem mind egy huron pendülnek, s azokat, a kik köztük rosszak, mi magunk ítéljük el a legkeményebben, mert hisz nekünk ártanak legtöbbször.

Nem rég halt meg itt egy többszörös milliomos, kiról a lapok irták, hogy pénzzel sohasem spekulált, hanem mindig csak gazdálkodott, de oly teljes erővel, mint egy lokomotív. Voltak ennek is leányai, kiknek egyikét-másikat megkörnyezték előkelő családbeli nemes urak, de az öreg azt tartotta, ha már a magyar „eladó“-nak nevezi a felnőtt leányt, nyerjen is rajta a ki eladja. Hiuságból dehogy adta volna át lenézésnek. A mi körünkből sok gazdag leány kerül — s ezt én mindig sajnálom — Bécsbe, Prágába vagy Triesztbe, csak hogy hozzá való férje legyen s ne csupán vagyonaért türt személy. Nálunk sokkal általánosabb a magyar példabeszédhez való ragaszkodás: „suba subához“, mint a kapaszkodás előkelő társadalmi rétegek felé. Ezért ritkaság, hogy gazdag zsidó leányok más felekezettelihez menjenek férjhez, és pedig nem annyira vallási, mint társadalmi okból. Mert mi a tapasztalás? Az, hogy az a keresztvíz, mely más hitre avat föl, nem mossa el a fogalmakat és előítéleteket is. A míg ezek a fogalmak gyökeresen meg nem változnak, addig a kétszer megbuktatott törvényjavaslatnak, ha életbe lép is, nem valami nagy gyakorlati eredménye lett volna. A hírlapok említettek ugyan egy-két párt, kik sóvárgó szívvvel várták a törvényjavaslat elfogadását, hogy összekelhessenek; de ezek nem a gazdag világból valók, mert a gazdag zsidók nem azért szerzik vagyoniukat, hogy azért aztán gyermekeiket lenézzessék, hanem azért, hogy utódaik elégteltségben, külső és belső jólétben élhessenek. Ismétlem, hogy a cziunkórság ez irányban kivétel. Az is, a ki táplálta ezt, megbánhatta. Sokkal gyakoribb az eset, hogy a nemesi czimet kapott zsidó családok gyermekei egytűvé házásodnak. Miért ítél hát a világ, különösen a sajtó, az egy-két kivétel után?

Elmondtam az okokat, hogy a mi köreinkben mért nem lelkesedtek valami nagyon a törvényjavaslatért s mért nem volt ok az elcsüggedésre megbukása miatt. Magában ez a törvény keveset segítene a bajon, legfőlebb egy ma már időszerűtlen válaszfalat döntene le — papíron. Mert, mint egy okos emberünktől hallám, — kinek nemcsak szalonjainkban van szava — a törvény holt betű, ha a társadalmi szellem ellenkezik vele. Mi sem azért törekszünk nyelvben, szellemben magyarrá lenni, a mint ez kötelességünk, hogy elkülönözve maradjunk azoktól, a kikkel — hazaszeretletben — együtt érzünk. A mi ideálunk is a társadalmi összeolvadás, de ez még messze van; törekedjünk feléje, de senkise erőltesse, mert ennek éle ismét csak mi ellenünk fordul.

De ha beköszönt is a jobb idő, okos szüle, keresztény vagy zsidó, a kérőnek nem a czimerét fogja mérlegelni, hanem ama tulajdonságait, melyekkel nejét és gyermekét boldogíthatja. Lányaink vagy fiaink sorsát hiuságból intézni, mindig a legszerencsétlenebb törekvés lesz. Mennél többet tanulunk, könyvből és az életből, annál jobban meggyőződünk arról, hogy mint a zeneműnek, a házi életnek is szépséget az összhangzat ad, csak hogy míg a zenénél különböző hangokból, a családi életben az egyének egyenlő érzületéből és gondolkodásából támad a harmonia. Ezért senki sem vágyhat oly körbe, melyben őt lenézzhetik s a nyájas udvariasságot is csak leereszkedés révén kaphatja. A kikkel én a mi köreinkben ismerős vagyok, mind így gondolkoznak. Természetesen, nem ismerhetek mindenkit s nem is tagadhatom, hogy lehetnek másformák is. De ha ezek most csakugyan elcsüggedtek, nem sajnálom őket és nincs kedvem közös ügyet csinálni velük, mert hiuságból légvárat építettek, nem gondolva meg, hogy annál a legkisebb kunyhócskának is több igazi értéke van.

A mi erővel elkülönített zsidó társadalmunknak nem nexusokra, nem is visszatetszést keltő fényűzésre kell törekednie; hanem magas és magyar műveltségre, alapos nevelésre, minden szép és jó iránti fogékonyságra. Ahogy szeretjük a jó zenét s járunk a színházba, úgy kell olvasnunk a jó magyar könyveket és lapokat is; szóval az anyagi jóléthez

csatolni az elme és szív teljes képzettségét s akkor — magától következik be mindaz, a minek ma még annyi ellenzője van.

Ezt hiszem, ezt óhajtom, ezt akartam elmondani. S elmondva, azon akad meg a tollam: mi nevet írjak e hosszú levél alá, Nem azt, aki, hanem azt írom alá, ami vagyok, s mit a világ mingen antiszemita sem vehet el tőlem: ha egyszer az akarok maradni:

Egy magyar nő.

H I R E K.

— **Azon t. előfizetők számára, kiknek előfizetésük február hó elején lejár, lapunk e heti számához postalványokat mellékelünk. Kérjük a t. előfizetőket megrendeléseiket mielőbb megújítani, hogy a lap szétküldése iránt tájékozva legyünk.**

— **A képviselőházban** e héten ismét szóba került a t. eszlári ügy. Györfi Péter és Veszter Imre képviselők hozták fel az igazságügyminiszteri budget tárgyalásánál. Veszter szép beszédet mondott, melyben az igazságügyminiszternek azt a szemrehányást tette, hogy voltaképen ő neki köszönhető az antiszemita mozgalom terjedése. És ebben teljesen igaza van Veszter Imre urnak. Mert az antiszemita mozgalom egyes egyedül a t. eszlári vérvád által vitetett a közönség azon rétegébe, melyet más hazugságokkal alig lehetett volna zsidógyűlöletre izgatni. Pauler urnak „isten, ember és parlament előtt emelt fővel“ eldicséretet nem avatkozási politikája, melyet a képviselőház olyan nagyon megéljenzett, legjobban megmutatja, mily kevés hivatással bír e férfi az igazságügyi miniszterium vezetésére. E be nem avatkozás azt bizonyítja, hogy Pauler ur elég „objektív“ volna arra is, hogy megengedje a boszorkányperek felmelegítését Magyarországon és ha valaki azt a vádat emelné, hogy ő az esztergomi székesegyház harangozóját sötét éjfélkor tüzes sárkányon a menybe repülni látta, hogy ott ama bizonyos 240,000 frl. melyet a főpostán loptak, egy angyal szárnyai alatt elrejtse, akkor Pauler ur az ő stoikus „objektivitásával“ kétségtelenül azt is megengedi, hogy egy újabb Barri vizsgálatot indítson a szegény harangozó ellen. Hogy e tényálladékot egy Barri Ónody, Vay és Recski vizsgálati konzorciummal kezelhetően bebizonyítani lehetne, az a Nyiregyházán tapasztaltak után kétséget sem szenved. De kérjük arravaló-e egy igazságügyminiszter, hogy ilyen dolgokba be ne avatkozzék? Akármint beszélhet Pauler ur, azt az ítéletet többé nem fogja megváltoztatni, — a melylyel a nemzet geniúsza sujtani fogja.

— **Fényes bizonyíték.** Herczegszöllősről írják nekünk: — Tekintetes szerkesztő ur! — Hogy a „Budapesti Hirlap“ pécsi levelei, melyek a Baranyamegyében mindinkább elterjedő antiszemita mozgalomról szóltak milyen hazugságot tartalmaztak, legfényesebben bizonyítja az a körülmény, hogy e megye egyik községében, Herczegszöllősen a mai napon történt községi választásoknál az eddigi gyámnok és az eddigi pénztárnok: Paskusz Dávid ill. Buchwald Adolf izr. hitf. polgárok ismét egyhangulag lettek megválasztva. Sp. Á.

— **Iván a rettenetes.** Simonyi Iván a pozsonyi Grenzboten szerkesztőjének életében igen sok az őrizetlen pillanat és a mit e pillanatokban beszél vagy tesz, igazi színében tüntetik fel azt az embert, a ki a „hazafiság“ örve alatt a zsidók ellen izgat. E héten például azt mondá, hogy a kormány gyakran magyar chauvinismus által erőszakosságokra hagyja magát ragadtatni. Tehát Simonyi Iván a magyar kormánynak a magyar állameszme érvényesítésére irányuló működését „magyar chauvinismusnak bélyegzi.“ Ha ezt a valóban kvalifikálhatlan állítást véletlenül egy zsidó felekezeti német zszurnalista koczkatja, milyen filippikát tartot-

tak volna neki az antiszemita, sőt több mint valószínű, hogy az ország összes zsidóira háritják e szavak odiumát. A P. Napló és a Budapesti Hirlap nyomban vézérczikkeztek volna a zsidó német sajtó hazaáruló tendenciájairól, zsidó kozmopolitizmusról stb. stb. Simonyi Iván ur ellenben bántatlanul mondhatott ilyent, mert ő antiszemita és ez jogczim a kiméletre.

A nagykörösi izr. hitközségben mult héten volt elnök választás. A választási mozgalom elég élénken folyt le, mert két férfit kandidáltak e megtisztelő állásra: Szántó Gyula ottani ügyvédet, aki az előző években mint a hitközség másodelnöke bő tapasztalatot szerzett magának zsidó hitközségi ügyek körül és Schweiger volt hitk. elnököt. A községi tagok többsége Szántó ügyvédet választotta a hitközség elnökéül, aki e bizalmi nyilatkozatért megható beszédben mondott köszönetet. Szántó Gyula a fővárosban is előnyösen ismert jogász, a kinek új állásában, kétségtelenül alkalma lesz, azt a tudományos képzettséget és ügybuzgóságot, mely fölött ő oly bőven rendelkezik, hazánk és felekezetünk érdekében érvényesíteni.

— **Haynald érsek levele.** Dr. Haynald Lajos kalocsai érsek a házassági törvényjavaslat tárgyalása alkalmából levelet intézett Hirsch prágai főrabbihoz, mely a „Borsodmiskolcsi Közlöny“ szerint következőleg hangzik: Nagyon tisztelendő főrabbi ur. Mélyen tisztelt uram! Én több igen kitünő talmudtudósoktól kaptam adatokat a keresztények és izraeliták közti házasságra vonatkozó zsidóegyház törvények szempontjából méltányolva. Bármennyire háládatos vagyok is az illető urak irányában a nekem nyújtott tanokért, mégis nem melőzhetem elismerni azt, hogy a leginkább meggyőző és legalaposabb fejtegetés Nagytisztelendőségedtől jutott hozzám, a melyre az országgyűlésen tett nyilatkozatomat, bár röviden, mindazáltal egész határozott módon és reám nézve legnagyobb megnyugvással alapithattam. Most a befejezett munka után, a kitünő irományt áthelyezhetem örök emlékül érseki levéltáromba, de nem teszem azt a nélkül, hogy a nekem tett nagy szolgálatért legbensőbb hálámat kifejezzem. Fogadja igazi nagyrabecsülésem nyilvánítását, melylyel örökké maradok Budapest, 1883. december hó 13-án, egész alázattal Dr. Haynald Lajos, kalocsai érsek-bibornok.

X. „Az Anker“ élet és járadék biztosító társaságnál 1883 Deczember hóban benyújtott összesen 861 bevallás 1.930,796 ft biztosítandó összeggel, és pedig; 488 bevallás 977.359 frttal halálesetre, és 373 bevallás 953.437 frttal életesetre. — Kiállitva lön 430 kötvény 858.945 frttal halálesetre, és 332 kötvény 988.654 frttal életesetre; összesen tehát 762 kötvény 1.847,599 frt l.— A havi bevétel volt 132.569 frt haláleseti díj, és 144.592 frt betételekben, összesen; 277.161 frt. — Halálesetekért kifizettetett 95.058. — Ez évben benyújtott 6801 bevallás 14,894.427 frttal, és kiállitott 6242 kötvény: 13,589.454 frttal, ugyan ezen időben bevétellett 3,172.842 frt; — halálesetekért pedig kifizettetett; 727.104 frt. — A társaság működése kezdetétől fogva halálesetekért kifizettetett 12,170.503 frt, és az 1871-83-ik tülélésitársulás (Asszociáció) eredménye 23,601.575 frt volt. **Vezérügynökség: Budapest, Gizella-tér 6.**

Szerkesztői üzenetek.

Ph. F. urnak Felegregy. Czikkéből kitünik, hogy roszalja azt a szakadást, mely a zsidóságot 1868 óta két táborra osztja; e körülményt tehát ismét konstatálni felesleges.

Informat. N. Szokond. Muzcum körut 39.

O. F. urnak Budapest. Ha erősen követelik, az értekezletnek létrejönnie kell.

Sz. A. urnak Keszthely. A czikk jó, de nem illik lapunk kertébe.

H. D. urnak Budapest. Nem közölhető. Mlnél jobban titkolják, annál szembetűnőbbé lesz a hiba. Jó lesz bevárni a fejleményeket.

Sp. urnak Battonya. A levél lapunk zárta után érkezett; a legközelebbi számban talán felhasználjuk.

S. M. urnak Gyöngyös. A községek küldöttjei. De Mandel Pál, Mezei Ernő, Dr. Kayserling, Wahrmann Mór is tudnauak megbizható felvilágosítást illetve tanácsot adni.

Semper Nem lehet. Nem avatkozunk olyan ügyekbe, melyek az összességet nem érintik.

Bátorkodom ezennel tiszteletteljesen közzétenni, hogy a **Wertheim M.-féle** üzleti helyiséget az „arany csizmához” **Károlykaszárnya, Károly-körut** átvettem, és valamint a **Károlykaszárnya 17. sz. a.** létező **czipőüzletemet**, szintén a „**Parizsi czipőhöz**” czímezve ogom tovább vezetni. A bennem 18 év óta helyezett bizalomért hálás köszönetemet kifejezván, kérem, azt irányomban továbbra is fentartani, és én azon leszek, hogy azt minden irányban **szoliditás** által megérdemeljem.

Tisztelettel

S c h w a r t z J ó z s e f.

Károlykört, a Rosner-féle kávéház mellett

njánja gazdagon felszerelt czipő gyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobb és legolcsóbb árúak elismertelott, alapítotott 1866-ik évben.

H ö l g y e k s z á m á r a.

Comod czipő, finom nemezéből	— — — —	frt 1.20-tól	frt 1.40-ig
Zug-czipő, dupla talppal	— — — —	frt 3.50-től	frt 3.80-ig
Finom vikszbőr zug-czipő, erős, dupla talppal gondolt legjobb fajta	— — — —	frt 4.00-től	frt 4.50-ig
Finom posztó-czipő, vikszbőrrel v. bagariával boritva	— — — —	frt 4.50-től	frt 5.00-ig
Ugyanaz orosz lakkal boritva	— — — —	frt 5.00-től	frt 5.50-ig
Silon lak czipő, nagyon finom	— — — —	frt 4.50-től	frt 5.00-ig
Valódi orosz bagaria csizma egy darabból vízmentes, igen tartós	— — — —	frt 9.00-től	frt 11.00-ig

U r a k s z á m á r a.

Házi czipő finom nemezéből, sarokkal	— — — —	frt 1.00-től	frt 1.20-ig
Nemez comod czipő hajtókával, igen elegáns, finom nagy csokorral	— — — —	frt 1.80-tól	frt 2.20-ig
Nemez séta-czipő, kőmi vagy zuggal két oldalán	— — — —	frt 2.00-től	frt 2.50-ig
Finom bőr zug czipő, 16 cm. magas, nemezbelés, dupla talp, a legjobb zerge-, chagrin- vagy borjubőr	— — — —	frt 3.50-től	frt 3.80-ig
Legfinomabb női posztó-czipő 16 cm. magas, zerge- vagy borjubőrrel boritva	— — — —	frt 3.80-tól	frt 4.00-ig
Ugyanaz orosz lakkal fejelve	— — — —	frt 4.00-től	frt 4.20-ig
Legfinomabb bundaczipő, kőmi, báránybőrrel bérelve, brabant diszítés, bőr, bársony v. posztó	— — — —	frt 4.50-től	frt 5.00-ig
Legnagy. választ. bálczipőkben szines szatinból	— — — —	frt 1.80-tól	frt 2.50-ig

Minden fentnevezettek előálló varrott talppal párja 50 krral drágábbak, továbbá nagy raktár leány-, fiu és gyermekczipőkből a legolcsóbb árakon. Megbízások a vidékről utánvétellel pontosan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Nem illők készséggel kicséréltetnek.

Képes árjegyzékek bérmentve.

A lakások

tisztán és rendben tartása

minden házban

a legtöbb fáradságot okoz.

Végtelen fáradozás után sikerült egy

lakás tisztító-intézetet

alapítanunk, mely a t. háziasszonyokat ezen fáradságtól megkíméli. — **Lakások** rendbentartására, szobatisztításra, butorporolásra, ablaktisztításra stb. intézetünk a legolcsóbban vállalkozik. — Szobatisztításra külön osztályt rendezünk be. Havi vagy évi bérletek a legolcsóbb áron.

Kiváló tisztelettel

Az első budapesti

ált. lakás tisztító-intézet.

TRODA: Váci-körut 1.

„CORVINA”

könyvnyomda és kiadóüzlet

Budapesten, V. kerület, Akademia-utca
10. szám.

elvállal nyomtatványokat az alább felsorolt igen
mérsékelt árakon:

1000 drb boríték czimnyomattal	1	frt 80 kr.
1000 „ atto	2	„ 20 „
1000 „ nagy levélpapir czimnyomattal	6	„ 50 „
1000 „ nagy „ az első 1 és 3-ik oldalon	7	„ 50 „
1000 „ kis levélpapir czimnel	3	„ 50 „
1000 „ számla (quart alak) czimnel	3	„ 50 „
1000 „ dtto (2 oldalú) dtto	4	„ 50 „
1000 „ kis számla czimnel	3	„ — „
1000 „ „ 2 oldalú czimnel	4	„ — „
1000 drb memorandum czimnel	3	frt 20 kr.
1000 „ vonalozva és czimnel	3	„ 80 „
1000 „ bélyegezett fuvarlevél czimnel	5	„ — „
1000 „ gyorszállítólevél czimnel	5	„ 50 „
100 „ névjegy	—	„ 50 „
1000 „ meghatalmazás czimnel	4	„ 50 „
100 „ plakát (kisebb minta)	5	„ — „

(Minden további 100 4 frt beleértve
1 kros bélyeg.)

Továbbá mindennemű *eljegyzési jegyek* a legfinomabb kivitelben, *számlák*, *szállító- és megrendelő jegyek*, *étlapok*, *meghívók*, *tánczrendek*, *körözvények*, *üzleti-jegyek*, *beléptijegyek*, *nyugták* stb stb., a legolcsóbb áron. Megrendelésre elvállal továbbá mindennemű nyomtatványt *községek* részére, mint *születési*, *házassági* és *halálozási* lajstromokat a m. kir. miniszterium által előirt minta szerint.

Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan készítettnek, megfelelő előleg beküldése mellett nyomtatványok utánvétellel eszközöltetnek.